

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

In quo ipsi adscripta haec continentur: Commentarii in Iob. Commentarii in Prouerbia Salomonis. Homiliae quatuor Origenis in Canticum canticorum.

Commentarii in omnes Pauli Apostoli Epistolas. Quae omnia ad fidem vetustissimorum exemplarium multis mendis sublatis correctata sunt ... Qui autem horum ...

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Liber Tertius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75132)

A COMMENTARIORVM BEDÆ PRESBYTERI IN PARABOLAS SALOMONIS, LIBER TERTIVS. CAPVT XXV.

in primo loco, &c. Possimus autem in rege & principe, dominum significatum intelligere, in cuius conspectu nos semper humiliari necesse est, monente Apostolo Petro, qui ait: Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

MAE quoque parabola Salomonis, &c.] Hinc nouo ordine loqui incipit, ut non sicut prius quasi ad audientem verbu faciat: sed secum ipse quid ratio veritatis habeat disputando pertractet: in quibus tamen legens quisque vel audiens quid appetere, quid cauere debeat, apertissime dignoscat. Quas quidem parabolas viri Ezechiae trāstulisse referuntur: quia fortassis ad eius vsq; tempora, dispersae habebantur à pluribus: prout ex ore sapientissimi regis semel dictas exceperat: sed per industriam illius collectae in vnum, & in huius libelli sunt corpus insertae. Notandum sane, quia in his parabolis multo sunt plura, quam in ceteris per allegoriam dicta ex collatione videlicet rerum, quae figuris aperta esse videntur.

CAPVT XXV.

MAE quoque parabola Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiae regis Iuda. Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum inuestigare sermonem. Caelum sursum, & terra deorsum, & cor regum in scrutabile. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius. Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi: ascende huc, quam ut humiliter coram principe. Quae viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum de honestaueris amicum tuum. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneum ne reueles: ne forte insultet tibi cum audierit, & exprobare non cesset: Gratia & amicitia liberant: quas tibi serua, ne exprobrabilis fias. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Inauris aurea, & margaritum fulgens: qui arguit sapientem, & aurem obedientem. Sicut frigus niuis in die messis: ita le-

g ¶ Quae viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum de honestaueris amicum tuum, &c.] Et in Evangelio dominus ait: Si peccauerit in refrater tuus, vade & corripue eum inter te & ipsum solum, &c.

h ¶ Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.] Sicut eloquia rectissime lectis comparantur argenteis, lectis videlicet: quia requiem praestant animabus audientium. Argenteis autem: quia splendida fulget virtutibus patrum. Unde scriptum est: Eloquia domini, eloquia casta, argenti igne examinatum. Quorum ornatu lectorum, mala superaddit aurea, quibus eadem diuina eloquia, & spiritalibus plena sensibus & mysterijs exponendo demonstrat. Qui nimirum sensus apte mala vocantur: quia de arbore vitae, id est, Dei sapientia sunt orti. Aptae aurea mala: qui notitia amoremq; perpetuae claritatis metibus infundit. Mala

b ¶ Gloria Dei est celare verbum, &c.] Gloria domini est in carne apparentis humanitatis suae infirmitatem, magis quam diuinitatis aternitatem mortaliu oculis ostendere: & se potius operum miraculis ac mysticis locutionibus, quam apertis assertionibus verbum, id est, Dei filium fateri. Unde multo sepius in Euangelio filium se hominis, quam filium Dei appellare consuevit. Ergo gloria fidelium eius discipulorum, est diligenter eius inuestigare sermonem: quo se Deum etiam ubi patienter non dicit, mystice significat: quale est illud: Ego & pater vnum sumus, & cetera huiusmodi. Deniq; celans verbi aternitatem, & praetendens carnis infirmitatem, ait: Quem dicunt homines esse filium hominis? Cui rei eximius inuestigator eius sermonis, quem antea sepius audierat, respondit: Tu es Christus filius Dei viui. Nec paruum hac inuestigatione meruit gloriam: nam protinus audiuit: Beatus es Simon Bariona, &c.

B

Ioan. 10. f

Matth. 16. a

c

Act. 9. a

Luc. 14. b

c ¶ Caelum sursum, & terra deorsum, & cor regu in scrutabile.] Sicut altitudo caeli, & profunditas terrae conijci ab hominibus non potest: ita scientia Prophetarum & Apostolorum, qui arcania diuinitatis Spiritu sancto reuelante cognouerunt, nostrae fragilitatis capacitatem transcendit.

d ¶ Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.] Aufer literae superficiei de sacro eloquio, & inuenies sensum purissimum sub utilitate literae reconditum: & sub carnalium figuris ceremoniarum, spiritualia latuisse mysteria.

e ¶ Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius.] Aufer impietatem persequendi Christianos de animo Sauli, vel alterius cuiuslibet amulorum legis: & eum Christum praedicare coeperint, firmabitur iustitia cathedrae doctrinae eorum, quam prius ad ruinam sua impellebat impietas, quam diu iustitiae Dei repugnantem, suam praeponebant. Iterum: Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius. Qui enim praesunt populis, si volunt firmum esse solium suum, semper hilaritate & gratia plenos vultus exhibeant: ne per arrogantiam rigidiores effecti, in multitationem incidant plebis.

f ¶ Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi, ascende huc, &c.] Superius praesulem monuit, nunc subditum: nam sicut illi dixit, ut hilarem vultum ostendat subiectis: ita hunc admonet, ne in conspectu maiorum arrogans appareat: sed potius in medio loco positus superius euocari mereatur: cui simile est illud dominicum: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas

ergo aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo: quia qui verbum Dei oportune nouit iuxta audientium capacitatem praedicare, modo exempla ac dicta patrum, per quorum custodiam ad requiem perueniatur aeternam, iuxta literam replicat: modo fauiores in his sensuum spiritualium fructus, quibus pia audientium desideria pascat, remoto literae velamine pandit.

i ¶ Inauris aurea, & margaritum fulgens, &c.] Recte humilis auditor inauri comparatur aureae: qui dum libenter increpanti ac docenti aurem accommodat, iam sese ad recipiendum claritatem sapientiae caelestis praeparat: iam superna lucis visio ni appropiat. Recte magister eruditus, margarito fulgenti assimilatur: quia dum emendationem morum, dum supernorum scientiam desiderantibus, ac pie quarentibus animis ostendit, quasi aureo ornatu maiorem insuper gratioremque fulgorem gemmae ardentis annectit.

k ¶ Sicut frigus niuis in die messis, &c.] Importunum videtur omnimodis tempore messis inungere. Nam & infra legimus: Quomodo nix in aestate, & pluuia in messe: sic indecens est stulto gloria. Sed tamen in feruentissimis Palesthinae regionibus non parum delectabile est mentibus, si subito frigus quo modo in niue solet, adueniat: quod incendia solis aliquantum refrigeret, sudorem laborantium tergat, ardetes temperet anhelitus. Cui recte frigori legatus assimilatur fidelis: qui mentem eius qui se misit, prudenter agendo repausat. Mystice autem, legatus fidelis, doctor est catholicus: qui autem mittit eum, dominus. Porro dies messis in aestu, tempus est praedicationis inter furores persequentium. De quo dictum est: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Frigus niuis in messe, aliquantula est quies praedicationum a persecutione repugnantium. Recte ergo dicitur: Sicut frigus niuis in die messis: ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius requiescere facit: quia sicut optabile est praedicatoribus verbi, cum ab infidelium rabie forte aliquid refrigerij accipiunt, nec facultas docendi negatur: ita ipsi qui ad praedicandum eos misit domino esse constat, cum susceptam ab eo legationem, etiam inter aduersa obstitentium fideliter complent. Denique ut Lucas refert: Reuersis a praedicationis officio discipulis, exultans Spiritu sancto, patri gratias obtulit dicens: Confiteor tibi domine pater caeli & terra, &c.

a ¶ Nubes

DHIER
Thm VI. 7.

E

a ¶ Nubes & ventus, & pluuia non sequentes, &c.] Huic simile videtur quod superius ait: Ne lactes quemquam labijs tuis. Sed ille versiculus specialiter hoc continet, ne promittendo hominem suscidas, & non complendo decipias. Iste verò versiculus & hoc continere potest, & illud quod dicit Aposto-

Tim. 3. a

lus: Habentes speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. b ¶ Patientia lenietur princeps, &c.] Quamuis dominum peccando offendisti, potes tamen eius mereri clementiam, si patienter aduersa, quae tibi pro peccatis irrogatur, pertuleris, humiliter satisfactione duritiam domaueris contumaciae prioris.

c ¶ Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus, euomas illud.] Dulcedinem inuenisti caelestis intellectus, quae spiritalium patrum officio, quasi prudentissimarum apum tibi labore ministratur: vide ergo ne in eas plus sapere appetas, quam oportet sapere, ne dum summa intelligere ultra vires quaeris, etiam quae bene intellexeras, amittas. Potest autem in hoc versiculo typicè dictum intelligi, quod in sequenti aperte subiicitur.

d ¶ Subtrahere pedem tuum de domo proximi tui, &c.] Et si etià proximi cuiuslibet allocutione, vel visitationem melle dulciorem inuenisti: melius tamen est vt rarius veniendo facias eum semper tuū diligere aduertum: quā vt vel vna vice, tam diu cum illo maneat, vel totiens ad eum venias, donec te videre fastidiat, & ne redeas quaerat.

F

e ¶ Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae, &c.] Et Hieremias ait: Maledictus quis sem suamponit in homine, & ponit carnem brachium suum. Qui rectè denti putrido, & pedi lassio comparatur: quia quod illud vnicuius hominis bonum, hoc est, adhaerere Deo, & ponere in Deo spem suam nescit: iste nec vitæ percipere cibum, nec ad mansionem potest desideratæ salutis pertinere. Et talis amittit pallium in die frigidis: quia & si in serenitate vitæ praesentis, habitu religionis videtur indutus: vbi tamen districtio iusti iudicij ingruerit, nudus omnimodis ab ornatu iustitiae patebit: nec eorum confortio dignus, de quibus scriptum est: Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.

Hier. 17. a

f ¶ Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo, &c.] Nitrum à Nitria provincia, vbi maximè nasci solet, nomen accepit. Nec multum à salis Amoniaci specie distat: nam sicut salem in litore maris seruator conficit solis, durando in petram aquas marinas, quas maior vis ventorum, vel ipsius maris seruator in litoris vltiora proiecerit: ita in Nitria, vbi aestate pluuia prolixiores tellurem infundit, adest ardor sideris tantus, quòd ipsas aquas pluuiales per latitudinem arenarum concoquat in petram: salis quidem vel glaciae aspectui simillimam: sed nil gelidi rigoris, nil salis saporis habentem: quae tamen iuxta naturam salis, in caumate durare, & in nubiloso aëre fluere ac liquefieri solet: Hanc indigenae sumentes seruant: & vbi opus extiterit, pro lomento vtuntur. Vnde ludæa peccanti dicit propheta: Si laueris te nitro, &

Hier. 2. c

multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua, dicit Dominus Deus. Crepitat autem in aqua quo modo calx vitæ: & ipsum quidem disperit, sed aquam lauationi habilem reddit, cuius natura cui sit apta figura, cernens Salomon ait: Acetum in nitro, & qui cantat carmina cordi pessimo. Acetum quippè, si mittatur in nitrum, feruescit nitrum protinus & ebullit: & peruersa mens, quando per increpationem corripitur, aut per praedicationis dulcedinem bona suadentur, de correptione fit deterior, & inde in murmuratio-

nis iniquitatem succenditur, vnde debuit ab iniquitate compefci.

g ¶ Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere.] Et de corporalibus alimentis, & de spiritualibus potest intelligi.

G

ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius requiescere facit. a Nubes & ventus, & pluuia non sequentes, vir gloriosus & promissa non complens. b Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam. c Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus, euomas illud. d Subtrahere pedem tuum de domo proximi tui: ne quando satiatus, oderit te. Iaculum & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suū falsum testimonium.

e Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae, & amittit pallium in die frigidis. f Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo. Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi. g Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere. h Prunas enim congregabis super caput eius: & dominus reddet tibi. i Ventus aquilo dissipat pluuias: & facies tristis, linguam detrahentem. k Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi. l Aqua frigida animam sitienti: & nuntius bonus de terra longinqua. m Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio. n Sicut qui mel comedit multum, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. o Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu:

h ¶ Prunas enim congregabis super caput eius: & dominus reddet tibi.] Non de incendijs poenarum dicit: neque enim doceret sapientia, vt bona faciendo inimico, perditionis eius causam ministraret: sed per prunas super caput eius, ardorem charitatis in corde eius significat. Fit enim nonnunquam, vt inimicus crebris victus beneficijs, odiorum rigore emollito, calorem in metem charitatis excipiat: ac de inimico amicus fieri, & eum quem iniuste oderit, redamare incipiat.

i ¶ Ventus aquilo dissipat pluuias: & facies tristis, linguam detrahentem.] Si hilari vultu audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi: si verò tristi vultu hæc audias, vt dixit quidam vir Dei: Discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.

k ¶ Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.] Doma, excellentis & secretus est locus: quod enim dicitur Græcè, Latine dicitur tectum. Deniq; in actibus Apostolorum, vbi Petrus

Aff. 10. a
H

in superiora ad orandum ascendit, pro superioribus, in Græco No. scriptum est. Melius est ergo in altitudine virtutū manere quempiam liberum à vinculis vxorij, & à seculi huius secretum desiderijs, quam cum carnali vsu voluptatis quotidianis nefariæ mulieris contumelijs affici.

l ¶ Aqua frigida animam sitienti: & nuntius bonus de terra longinqua.] Dicit palmista: Sicut coruus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus. Aqua ergo frigida quae sitienti ardorem restringit, & nuntius qui de longè venies, noua quælibet & inopinata gaudia portat, assimilantur: quia & dulcedo diuinæ visionis animam diu desiderantem cõsolatur, atque ab æstu praesentium tribulationum liberam reddit. Et angeli quotidie de terra longinqua, hoc est, à superna patria decedentes in mundum, iustos vel inter tentationes spe caelestium roborant: vel finitis tentationum certaminibus, ad palmam perpetuæ retributionis inducunt.

Psal. 41. n

m ¶ Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio.] Fons & vena vitæ, est os & lingua iusti, qui meditatur sapientiam, & loquitur iudiciū. Et si hunc à diabolo superari atq; in cassum redigi contigerit, meritò fons turbatus, aduersario conculcante, & vena dicitur esse corrupta. Euenit enim sæpè vt qui maiori scientia praediti fulgebant, ad vltimū plus volentes sapere, quàm fragilitati humanæ concessum est, in insipientiæ foueam decidant. Vnde consequenter adiungitur.

n ¶ Sicut qui mel comedit multum, & c.] Dulcedo enim mellis si plusquam necesse est, sumitur: vnde deletatur os, inde vita comedentis necatur. Dulcis quoq; est requisitio maiestatis: sed qui plus hæc scrutari appetit quàm humanitatis agnitio permittit, huc ipsa eius gloria opprimit: quia velut mel sumptum immoderatè, pericructantis sensum, dum non capitur, rumpit. Non hoc autem solum quilibet sapiens attendere debet, ne altiora se quærat: & ne fortiora se scrutatus sit: verum etià ne ea quae rectè atq; vtiliter scire potuit, immoderatis sermonibus sibimet minus vtilia reddat. Vnde adhuc aptè subnequitur.

o ¶ Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu, &c.] Si enim murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cum se per verba extra semetipsam iacit, apertam se aduersario ostendit: quam tanto ille sine labore superat,

quanto

A quanto & ipsa qua vincitur, contra semetipsum per multiloquium pugnat.

CAPVT XXVI.

Q uomodo nix in aestate, & pluuia in messe: sic indecens est stulto gloria.] Hic versiculus, ne indoctis honor docendi committatur, premonet. Nix namque aestate, & pluuia in messe, sunt persecutiones infidelium in tempore praedicationis euangelicae: quae dum grauiores forte insunt, & calorem in multis impediunt dilectionis, & fruges bonae operationis faciunt. Quibus recte gloria, quae stulto confertur, esse similis asseueratur: quia si indocto cathedra docendi tribuitur: aequè similiter per hoc Ecclesia ut infidelium persecutione laeditur: quod esse verissimum Arianæ tempestatis calamitas probauit.

b ¶ Nam sicut auis ad alta transuolans, & passer quò libet vadens, &c.] Verba quidè rectè a uibus comparantur, quòd sonado per aëra transuolent, ab ore uide licet loquēris, ad aures usq; audientis. Sed distant in eo: quia potest fieri, ut auis quò libet uolās, eo loco refideat: ubi nil ei certè necessitatis, aut utilitatis suppetat. Verba autē quae loquimur, nò quò libet, dispersa in ventum defluunt atq; euanescent: sed in auctorem suum cuncta reuertuntur, & uel bene prolata iuuant loquentem: uel malè edita grauant. Itaq; si pro omni uerbo etià otioso rationè in die iudicij reddere cogamur: quanto magis autem maledicta, non solum ea quae malitiosa mente in infontem iaculantur: uerum etià illa quae negligentiam consuetudine passim in quoslibet proferuntur: non aliu, sed ipsum maledicti opprimunt: Neque enim maledicti regnum Dei possidebunt. Non autem sine causa dicit maledictum frustra prolatum: Est enim maledicti iuxta diuinæ districcionis iram in impios emissum, ut est illud B. Petri in Simonem Magum: Pecunia tua tecum sit in perditionem: & ea quae in apostatas & haereticos Ecclesiastica animaduersione proferuntur anathemata. De quibus dominus eidem Ecclesiae dicit: Quaecumque alligaueris super terram, erunt ligata & in caelis.

c ¶ Flagellum equo, & chamus asino, &c.] Et quid per equum, nisi superbum? & quid per asinum, nisi luxuriosum quemlibet figurat? Et ideo necesse est ut per diuinum flagellum, elatio humilietur superbiorum, ut per infirmitatem carnis uelut per chamum cohibeatur uoluntas lubricorum, ut qui spontè conuerti nolunt, coacti flagellis conuertantur à uitijs, sicut ait propheta: In chamo & sieno maxillas eorum confringe: qui non approximant ad te.

d ¶ Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse uideatur.] Non haec inuicem sibi met contraria debent uideri: non respondere stulto iuxta stultitiam eius, & respondere stulto iuxta stultitiam eius: utrumque enim pro temporum & personarum diuersitate concordat: dum & stultus contemnitur, quia non percipit sapientiam: & stulta superbia alia decutitur stultitia: iuxta quod Apostolus dicit: Factus sum insipiens, uos me coegistis.

e ¶ Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit uerba per nuntium stultum.] Potest fortè euenire, ut sapiens quilibet stultum in legationem mittat, nesciens quia stultus est: nec tamen ipse sapientiae suae gloriam perdat, in eo quòd de ignoto bonum quod audierat, credidit. Sed qui haereticum

sciens mittit ad praedicandum populis, claudus est pedibus, & iniquitatem bibens: quia & operis boni foris incessum amittit, & interiora sui sensus hauitu stultitiae decubrit.

f ¶ Quomodo frustra claudus pulchras habet tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.] Sicut enim frustra claudus habet tibias, cum ambulare non ualet: ita indecens est in ore cuiuslibet qui indignè se agit, sermo compositus: dum per degenerem uitam stultus potius quam sapiens esse approbetur.

g ¶ Sicut qui mittit lapidem in acernum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorem.] Qui insipienti, id est haeretico, honore docendi confert: non minus delinquit, quam qui Deos ac delubra gentilium cultu ueneratur inani.

h ¶ Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum, &c.] Spina in manu nascitur temulenti, cum in operibus qui carnalibus seruit illecebris, punccionibus oriuntur scelerum. Quibus rectè parabola quam stultus proponit assimilatur: quia & si uerba prudentiae stultus dicere nouit: in his tamen uictorij punccionibus, quibus uel seipsum, uel proximum lacerat, uitare non nouit. Saepè namq; doctor imprudens in eo quòd bona dicit aut sancta, occultè suam laudem ab hominibus, aut uitiu perationem quaerit aliorum.

i ¶ Sicut canis qui reuertitur ad uomitum suum: sic imprudens qui iterat stultitiam suam.] Canis cum uomit, profectò cibum qui pe-

ctus deprimebat, eijcit: sed cum ad uomitum reuertitur, quo leuatus fuerat, rursum oneratur. Et qui admissa plangit, profectò nequitiam de qua malè satiati fuerant, & qua mentis intima deprimebat, confitendo projiciunt: quam post confessionem, dum appetunt, resumunt.

k ¶ Vidisti hominem sapientem sibi uideri, magis illo spem habebit stultus.] Hoc exponens dominus ait: In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident, uideant: & qui uident, caeci fiant.

l ¶ Dicit piger, leo est in uia, & leana in itineribus. Sicut ostium uertitur in cardine suo: ita piger in lectulo suo.] Multi cum uerbum exhortationis audiunt, caesantur de diabolo: dicentes uelle quidem se uiam iustitiae incipere, sed impediti à fatana, ne hanc perficere possint. Sicque huiusmodi excusationis sermonibus semper in lecto sui corporis, sicut ostium in cardine uertuntur: & modò exire ad operandum, modò ad quietèdum redire proponentes, in suis iacere prauitatibus nunquam desistunt.

m ¶ Abscondit piger manus sub ascella: & laborat, si ad os suum eas conuerterit.] Per manus quippè operatio: per os uerò locutio designatur. Pigrò labor est ad os suum manus suam potrigere: quia desidiosus quisque praedicator non uult hoc operari quod docet. Manum quippè ad os potrigere, est uoci suae praedicationis opera concordare.

n ¶ Sapientior sibi piger uideatur, septem uiris loquentibus sententias.] Septem uiros loquentes sententias, illos dicit, qui septiformis spiritus gratia pleni, sanctae Scripturae nobis scientiam ministrauerunt. Quibus se sapientiores stultus arbitratur: quia saepè nonnulli ad eò mentem ab agendis his quae dominus praecipit, despicientes auertunt, ut ne haec quidem omnia, uel posse ab homine, uel debere impleri cõtendant: & quasi sapientiores his qui diuina eloquia scripserunt, ea hominem facere non posse autumant: quae illi dictante Spiritu sancto, hominem facere iusserunt: imò etiam quae multos homines iuuante

D. HIER
T. VI. 7

1. Cor. 6. b

A. G. 5. d

Matt. 16. b

Psal. 27. c

1. Cor. 12. d

D

1000 9 3

E iuvante spiritus eiusdem gratia, perfecisse monstraverunt.
 a **Sicut qui apprehendit auribus canem, &c.** Dicit Apostolus: *Noli verbis contendere: ad nihil enim vile est, nisi ad subversionem audientium.* Quicunque ergo duplex sensu est, & duobus inter se iurgantibus, mordaci sermone capta fuerit auricula eius, cito incipit & ipse quasi canis latrare, & contentiones generare: sed hoc sapiens omnimodo vitat.

b **Verba susurronis quasi simplicia, &c.** Susurronem, incensorē litis, & bilinguem appellat: qui simulat laudem verborum, & querit audire vnde iurgia seminet.

c **Quomodo si argento fordido ornare velis vas fictile, &c.** Quid per argentum fordidum, nisi scientia corrupta: & quid per vas fictile, nisi cor carnei designatur: Quod dum de ipsa falsa scientia se ornare fatagit, in sua locutione cōtra veritatem tumet, atq; per elationem magister erroris fit.

d **Labijs suis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos. Quando submisit vocem suam, &c.** Inimicus iste potest hereticus non incongruē accipi: qui cum verba prædicationis suæ ficta humilitate submittit, corda innocentium & minus intelligentium demulcendo seducit.

e **Lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas.** Lingua fallax, prædicator est mendax. Os lubricum, sermo fucatus, atque à luce iustitiæ alienus.

CAPVT XXVII.

Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies, &c. Ne securus sis aliquando de futuro tēpore: quia & si hodie te domino seruire conspicis, qualis esse in futuro pollis, & quomodo vitam finire, prius præuidere non valet. *Beatus enim homo qui semper est pauidus.*

g **Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroq; grauior.** Graue quidem satis est, quemquam vel vno aliquo crimine capitali quasi pondere saxi deprimi: vel quasi glatis arenæ, innumeris peccatis leuioribus onerari: sed vtroq; grauior ira est stulti. Quia nimirum hæc quò certius quàm sint mala, patefcunt: eo acius animum ut castigetur, compungunt. Ira verò quia non corporale, sed spirituale est vitium: quò minus deprehenditur, eo amplius grauat. Vnde non absolute iram, sed iram stulti dicit saxo & arena grauiorem. Nam sapientes quomodo actus suos ac sermones: ita mentis quoque motus solerter examinare & castigare fatagunt.

h **Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?** Non de omni ira dicit: nam de mitissimo ac modesto viro scriptum est: *Quia exijt à Pharaone iratus nimis: sed de ira stulti, cuius in priori vericulo meminerat: quæ ubi excauduerit, mox viscera pietatis amittit, & furori tantum suo nouit frenâ laxare.* Alioquin de vtili ac necessaria ira dictum est: *Melior est ira iusti, quia per tristitiam vultu corrigitur animus delinquentis.*

i **Melior est manifesta correctio, quàm amor absconditus.** Amo-

rem absconditum, hoc loco amorem dicit illicitum, vt est amor adulterinus: qui ob sui turpitudinem merito sapientibus ne redarguatur, absconditur. Cui iure manifesta correctio præfertur: quia absque vlla contradictione melius est quempiam desiderio corrigendi palam corripere, quàm studio simul peccandi clanculo diligere.

k **Meliora sunt vulnera diligentis, &c.** Melius est à domino, qui nos vt filios pater erudire consuevit, vulnera afflictionū perpeti, quàm diaboli blandimentis decipi: qui vt nos celesti hereditate priuet, nostris fauere solet errantibus, quasi leue sit malum quod agimus: & vltra modū peccatorū nostrorum seuiens tribulatio, quò domino dispensante toleramus.

l **Anima saturata calcabit fauam, &c.** Anima dinitum, qui habent consolationē suam, & quib. dicitur à domino: *Ve vobis qui saturati estis, quia esurietis:* spernit auditam celestis regni dulcedinē. Anima autem corū qui esuriūt & sitiunt iustitiam, etiam aduersā sæculi pro domino, imò etiam ipsam mortem perpeti, dulce habet: sciēs se per poculum amaritudinis ad gaudia perpetuæ salutis esse venturam.

m **Sicut auis transmigrans de nido suo, &c.** Sicut auis quæ negligit oua, siue pullos quos fouerat, aliarum auium vel animalium raptui dimittit: sic nimirū ille qui custodiam virtutum in quibus proficiebat, deserit: eandem virtutū quas habere videbatur, immundis spiritibus, ipse proditor existit. Vnde alias dicit: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Quod est aperte dicere: Si principis mundi. i. diaboli tentatio tibi forte instrerit, caueto sollicitus, ne à bona operatione cui insudabas, desistas.

n **Vnguento & varijs odoribus delectatur, &c.** Vnguentum est nitor gloriæ de conscientia pura, siue charitas diuinitus in corda electorum diffusa. Varij verò odores, opinio optima ex diuersitate virtutum fragrans.

o **Amicum tuum, &c.** Amicus cuiusq; electi monachi, pater est spiritualis, qui ob hoc quod ei consilium bene viuendi præbet, amicus eius non incongruē dicitur. Ob id verò quòd in his præceptis eisdem spiritualis doctor paret, amicus domini, qui pater est omnium electorum, rectè appellatur. Sed sicut perniciosum est eidem monacho à consortio sancti Patris discedere: ita deterius illi est in die afflictionis suæ, qua se in conspectu Dei mortificare studet, domum fratris sui ingredi, id est, propinquorum suorum seculariter viuentium societatem appetere.

p **Melior est vicinus iuxta, quàm frater procul. Stude sapientiæ filii mi, &c.** Melior tibi est vicinus aliquis, qui tibi animum fraternam societate connectit: quàm germanus frater, qui iura fidei & pietatis communia tecum habere neglexerit. Quod dominus in parabola vulnerati à latronibus, eius qui detestebat ab Hierusalem in Hiericho, & Samaritan qui incuram egit illius, manifestè probauit.

G

Luc. 6. d

H

Eccle. 10. a

Luc. 10. c

a Qui

Handwritten scribbles and markings on the right margin of the page.

A

a ¶ Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens, maledicenti similis erit, &c.] Voce grandi proximo benedicit, qui cum fauore superflua laudis extollit: vel malis videlicet actibus eius contra iustitiam fauendo, vel bona plus iusto laudando. Sed hic maledicenti assimilatur: quia plurimum

lædit eum, cui laudando siue in mala actione confidentiam tribuit: seu in opere recto simplicitatem puri cordis minuit, ut videlicet bonum quod supernæ mercedis intuitu inchoarat, transitoria laudis amore consumat.

b ¶ Ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici sui. Satis bona est collatio, & consilium sapientium: ubiunque se inuicem consulendo instruunt, ferrum ferro acuitur.

c ¶ Qui seruat ficum, comedit fructus, &c.] Ficum seruare, est legem diuinitus constituta, inoffenso pedis opere custodire: quod qui fecerit, comedit fructus eius, dum æternam obedientia suæ recipiet mercedem.

d ¶ Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, &c.] Aquæ dicuntur sanctorum dogmata: in quibus doctores vel auditores, vel in speculo vultus suos prospiciunt: dum non solum in actione, sed etiam in cogitatione fœditatem suam recognoscunt.

e ¶ Infernus & perditio non replebuntur, &c.] Inferni tormenta non replebuntur, terminum accipiendi: similiter & intentiones eorum qui humana sapiunt, insatiabiles sunt in desiderio peccandi. Qui & ideo sine fine penas luunt: quia voluntatem habuerant sine fine peccandi, si naturam haberent sine fine viuendi.

f ¶ Quomodo probatur in conflatorio, &c.] Laus quippe iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat.

g ¶ Diligenter agnosce, &c.] Pastor dicitur Ecclesiæ: Diligenter adhibe curam eis, quibus te præesse cõtingit: agnosce animos actusq; singulorum, & si quid in eis vitij sorditantis inuenieris, citius castigare memeto. Non enim tu semper oves dominicas pascendi potestatem habebis: sed æterna est corona quam percipies, si commissum tibi gradum tuo tempore benè ministraueris.

h ¶ Aperta sunt prata, & apparuerunt herbe virentes, &c.] Aperta sunt modo pascua sacramentorum cœlestium, quæ diu fuerant typis præclusa legalibus. Apparuit nouus viros euangelicæ veritatis & gratiæ, collecta sunt in pabulum gregis dominici scripta patrum veterum, ablata quidem Iudæis superbiensibus falce diuinæ animaduersionis, & humilibus ecclesiæ populis ad spirituale subsidium data. Iuxta quod dominus ait illis: Auferetur, inquit, à vobis regnum Dei, & dabitur

Mat. 21. d genti facienti fructus eius.

i ¶ Agni sunt ad vestimentum tuum, & hœdi ad agri pretium. Agnos innocentes, hœdos penitentes nuncupat. Agnorum ergo vellere vestieris, dum bonis obedientium discipulorum

moribus pastor ipse profeceris: eorumque laudabilia facta cernens, & in ornatu virtutum, & in calore dilectionis ipse gloriosior extiteris. Hædus agrum comparabis: dum peccatores ad penitentiam vocando, sublimiorem tibi in terra viuientium locum acquires.

k ¶ Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, &c.] Tanta instantia pecus tibi commissum pasce, ne tibi lac æstare nouum, nec frigore desit: sed tibi semper tuisque sufficiat. i. tam sedulo doctrinæ insta, ut etiam quosdam penitentes ad officium docendi prouehas: quatenus per illos qui pridem pro fœditate vitiõrum ad sinistra iudicis videbantur esse ponendi, modo rationabiles & sine dolo, lac verbi paruulis sensu ministretur. Fit autè lac caprarum ad victum ancillis, quando hi qui nondum amore perfecto, sed adhuc timore seruili domino deserunt per exemplum, vel verba eorum qui per penitentiam salui facti sunt, viuificis verbi epulis reficiuntur: atque ut ad maiora virtutum proficiant, incrementa iuuantur. Quidam hoc quod dictum est: Aperta sunt prata, & apparuerunt herbe virentes, & collecta sunt fœna de montibus: agni ad vestimentum tuum, & hœdi ad agri pretium: ita exposuit: Aperta sunt monumenta, apparuerunt corpora rediina: sequestrati sunt peccatores à sanctis: fœnum ad comburendum de locis excelis. Sequestrati sunt agni ad dexteram, hœdi ad sinistram: agni ad vestimentum regis, quia ipse dixit: Inhabitabo in eis. Hœdi pro pretio sanctorum, quibus nocuerunt, ignibus venundantur.

CAPVT XXXVIII.

¶ Fugit impius nemine persequente. Qui non est in fide fortis, etiam si nullus persecutor insistat, nonnunquam sponte fidem deserit: quando vel latrocinij, vel periturijs, vel fornicationibus, vel veneficijs, alijsq; huius mundi sceleribus, se infideli similem reddit.

¶ Iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit, &c.] In occursum bestiarum idcirco leo non trepidat: quia præualere se omnibus non ignorat. Vnde viri iusti securitas leoni rectè

comparatur: quia cõtra se cum quolibet insurgere suspicit, ad mentis suæ confidentiam redit, & scit quia cunctos aduersantes superat: quia illum solum diligit, quem inuitus nullo modo amittit.

¶ Viri mali non cogitant iudicium, &c.] Omnia animaduertunt electi, hoc est, & futurum esse discrimen vniuersalis iudicij, & quibus operibus requies, quibus pena retribuatur æterna.

¶ Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius, &c.] Qui per doctrinam hereticam decipit amatores iustitiæ ut à veritate deuiant, ipse quidem pro malis suis penam quam meretur, incurrit: bona autem sua quæ gerebat, vel vitia scribendo, vel continenter viuendo, alijs in adiutorium cedunt: eis nimirum qui hæc

legentes

E legentes siue audientes, exempla sibi salutis etiam ab eo quem perijisse norunt, assumunt.

a ¶ In exultatione iustorum multa gloria est. Quia videlicet non de presentibus diuitijs, sed de aeternis in futuro bonis exultat: non de reb. mundi quae vident, sed de creatore mundi, cuius visionem sperant, laetantur, dicente psalmographo: *Latamini in Domino, & exultate iusti.* Vel certe in exultatione iustorum multa fit gloria: quia quotiens electos in hac vita pro euentibus Ecclesiae prosperis exultare cōtigerit, multa Domino gloria ex plurimorum fide ac pijs operibus datur.

b ¶ Regnantibus impijs, ruinae hominum. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, &c.] Sicut multi gloriam Deo dare incipiunt, cum iustos in profectu virtutum gaudere cōspiciunt: ita quotiens reprobi regnum tenent, multos suae perfidiae complices exhibēt. Quod & de paganis & haereticis, & de malis catholicis rectē potest accipi.

c ¶ Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est durus, corruet in malum.] Sequentis iriudicij, tantò tunc ditricior portabitur, quantò nunc inter culpas minimè timetur. Vnde alibi scriptum est: *In die honorū ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Sic ergo vtraque iungenda sunt, vt vnum semper ex altero sulciatur.

d ¶ Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperum, &c.] Et de principibus paganis, & de haereticis potest intelligi: qui populi pauperis, id est, sanctae Ecclesiae, vel patientiam, vel sapientiam, ferina saepe feruitia tentant.

e ¶ Hominem qui calūniatur animae sanguinem: si vsq; ad lacum fugerit, nemo sustinet, &c.] Siue terrā agri, siue terram corpulculi qui excet, saturabitur: ille frumento, iste virtutibus: qui vtraq; spernit, replebitur egestate.

f ¶ Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd egestas superueniat, &c.] Profectò enim qui augere opes ambit, & peccatum negligit, more animum captus, cum eam terrenarum rerum auidus inspicit: cum qualibet praesentis mundi bona desiderat, & quae de futuro damna patiatur, ignorat.

g ¶ Cum surrexerint impij, abscondentur homines, &c.] Eos homines iustos appellat, qui videlicet iustum statutumq; à Domino humanae conditionis ordinem seruant. Vnde in libro beati Iob de penitente quolibet peruerso dicitur: *Respiciet homines, & dicit, peccati.* Quod est apertè dicere: Respiciet eos qui naturam humanae creationis rectè custodiunt, & se peccando iumentis assimilatos esse cognoscunt. Patet ergo sensus: quia feruente impiorum

persecutione, abscondentur saepe fideles: vel non ausi, vel non permisi ad publicum procedere, dicente Domino: *Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite ad aliam.* Vbi autem perditus auctoribus persecutio cessauerit, angustior post pressuras fidelium gloria clarescit. Sed & infidelium plurimi visa infidelitatis damnatione fidei gratiā suscipient: iuxta id quod scriptum est: *Pestilente flagellato, sapientior erit paruulus.*

¶ CAPVT XXIX.

Homo qui blandis fictisq; sermonibus loquitur amico suo, &c.] Qui fictis sermonibus proximum laudat, illi quidem parat insidias, quibus periculum incauti operis aut verbi securior factus incidat. Sed videamus vtrum retia fraudulentia eū, cuius gressibus expanduntur, an potius illum, à quo expanduntur, inuoluunt. Sequitur.

i ¶ Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iustus laudabitur atq; gaudebit. Nouit iustus causam pauperum, impius ignorat scientiam. Homines pestilentes, &c.] Non ergo iusto laqueus peccantium, etiam si corporaliter perimat, nocet: ipsos autem reprobos insidias, quas proximis parant, in perpetuum damnant, gaudentibus iustis, ac rectum conditoris iudicium laudantibus, vel de sua ereptione, vel de perditione prauorum. Deniq; clausulam prioris versiculi, antiqua editio manifestè posuit: *Retia circumdat suis pedibus.* Ex ambiguo enim Graeco, quod est *επιβηδων*, vtrumque interpretari potest. Nam qui fodit foueam proximo suo, incidit in eam ipse, vt alibi dictum est.

k ¶ Vir sapiens, &c.] Doctor sapiens, si cum infideli & contumaci contenderit, siue tormenta reproborum, siue gaudia narrat bonorum, frustra erga insensatum laborat: Siue lametae penitentiae suadeat, seu bonae operationis quae sint praemia dicat, non auditur à stulto. Hinc & Apostoli Iudaeis dicebant: *Laudent animus vobis, & non planxistis: cecinimus vobis, & non saltastis.*

l ¶ Totum spiritum suum profert stultus.] Impatentia impellente agitur, vt totus foras spiritus proferatur. Quem idcirco citius perturbatio eijcit: quia nulla interius disciplina sapientiae circumcludit.

m ¶ Sapiens autem differt, &c.] Læsus enim in praesens, se vlcisci non desiderat: quia etiam tollerans parci optat, sed tamen vindicari omnia extremo iudicio non ignorat. Hunc locum antiqua translatio sic habet: *Totam iram suam profert im-*

perius: sapiens autem dispensat per partes: quia nimirum stultus ad vltionem sui ita perturbato succenditur: sapiens autem paulatim eam maturitate consilij ac moderationis extenuat & expellit.

CAPVT XXIX.

Homo qui blandis fictisq; sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

i Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iustus laudabitur atque gaudebit. Nouit iustus causam pauperum, impius ignorat scientiam. Homines pestilentes dissipant ciuitatem, sapientes verò auertunt furorem.

k Vir sapiens, si cum stulto cōtenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem. Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quarunt animam eius.

l Totum spiritum suum profert stultus: m Sapiens autem differt, & reseruat in posterum. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.

a Pau-

persecutione, abscondentur saepe fideles: vel non ausi, vel non permisi ad publicum procedere, dicente Domino: *Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite ad aliam.* Vbi autem perditus auctoribus persecutio cessauerit, angustior post pressuras fidelium gloria clarescit. Sed & infidelium plurimi visa infidelitatis damnatione fidei gratiā suscipient: iuxta id quod scriptum est: *Pestilente flagellato, sapientior erit paruulus.*

CAPVT XXIX.

Homo qui blandis fictisq; sermonibus loquitur amico suo, &c.] Qui fictis sermonibus proximum laudat, illi quidem parat insidias, quibus periculum incauti operis aut verbi securior factus incidat. Sed videamus vtrum retia fraudulentia eū, cuius gressibus expanduntur, an potius illum, à quo expanduntur, inuoluunt. Sequitur.

i ¶ Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iustus laudabitur atq; gaudebit. Nouit iustus causam pauperum, impius ignorat scientiam. Homines pestilentes, &c.] Non ergo iusto laqueus peccantium, etiam si corporaliter perimat, nocet: ipsos autem reprobos insidias, quas proximis parant, in perpetuum damnant, gaudentibus iustis, ac rectum conditoris iudicium laudantibus, vel de sua ereptione, vel de perditione prauorum. Deniq; clausulam prioris versiculi, antiqua editio manifestè posuit: *Retia circumdat suis pedibus.* Ex ambiguo enim Graeco, quod est *επιβηδων*, vtrumque interpretari potest. Nam qui fodit foueam proximo suo, incidit in eam ipse, vt alibi dictum est.

k ¶ Vir sapiens, &c.] Doctor sapiens, si cum infideli & contumaci contenderit, siue tormenta reproborum, siue gaudia narrat bonorum, frustra erga insensatum laborat: Siue lametae penitentiae suadeat, seu bonae operationis quae sint praemia dicat, non auditur à stulto. Hinc & Apostoli Iudaeis dicebant: *Laudent animus vobis, & non planxistis: cecinimus vobis, & non saltastis.*

l ¶ Totum spiritum suum profert stultus.] Impatentia impellente agitur, vt totus foras spiritus proferatur. Quem idcirco citius perturbatio eijcit: quia nulla interius disciplina sapientiae circumcludit.

m ¶ Sapiens autem differt, &c.] Læsus enim in praesens, se vlcisci non desiderat: quia etiam tollerans parci optat, sed tamen vindicari omnia extremo iudicio non ignorat. Hunc locum antiqua translatio sic habet: *Totam iram suam profert im-*

G

Mat. 26. 6.

Prover. d.

H

Supp. 16. d.

Mat. 23. b.

E ^a ¶ *Pauper & creditor obuiauerunt sibi, &c.* Pauper est humilis verbi Dei auditor: creditor autem, quicquid verbi eiusdem pecuniam predicando committit. Qui obuiant sibi, cum in vnam eandemque pietatis gratiam conueniant. Et vtriusque illuminator est Dominus: quia neque illa sine diuina munere

k ¶ *Qui timet Dominum, cito corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.* Multi requirent faciem principis, & iudicium à Domino egredietur singulorum, &c.] Cui congruit illud euangelicum: Nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere.

CAPVT XXX.

Ioan. 15. a

Psal. 44. b

1. Cor. 4. d

^a Pauper & creditor obuiauerunt sibi, vtriusque illuminator est Dominus. ^b Rex qui iudicat pauperes in veritate, &c.] Et psalmista de Christo rege: Sedes tua Deus in saculum saculi, virga aequitatis, virga regni tui.

^b Rex qui iudicat pauperes in veritate, &c.] Et psalmista de Christo rege: Sedes tua Deus in saculum saculi, virga aequitatis, virga regni tui.

^c Virga atque correctio tribuet sapientiam, &c.] De hac virga Apostolus ad Corinthios ait: An vultis in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis: Puer namque quem frequentissime corripiendum & erudiendum admonet, populus Dei est, qui si non alliduis monitis & increpationibus sacerdotum fuerit castigatus, confusionem generat ecclesiae, detrahentibus his qui foris sunt religioni fidei Christianae. Vnde rectè subiungitur. ^d Cum propheta defecerit, &c.] Quia nimirum cessauerit sacerdotalis eruditio, soluetur continua disciplina diuinae legis, qua populus ad beatitudinis praemia perungere debuerat.

F ^e Seruus verbis non potest erudiri, &c.] Seruus est quilibet peccator: rectè quidem intelligens, sed in opere veritatis absque flagelli disciplina respondere contemns. De talibus ait veritas: *Seruus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, dignè plagis vapulabit multis.*

Luc. 12. f

^f Vidisti hominem velocem ad loquendum, &c.] Graue quidem vitium stultitiae, sed non leuius est verbositatis. Nam saepe contingit vt idiota aliquis, & ipsarum quoque nefcius literarum citius verba salutifera correctionis accipiat, quam is qui affluentia praeditus sermonis, magis sua quae nouit, vel quae se nosse autumat, iactanter proferre, quam dicta sapientium audire contendit.

^g Qui delicatè à pueritia, &c.] Qui delicatè à pueritia nutrit corpus suum, quod animo debuerat subiugare: is vbi ad annos adolescentiae peruenerit, lasciuiosum hoc & indomabile sentiet. Hunc versiculum alia translatio pulchrè habet: *Qui delitatur à pueritia, seruus erit, nouissimè autem contristabitur.* Nam que serò malorum pœnitet, qui se meminit noluisse in tenera adhuc aetate à suis voluptatibus ad regulam continere prudentium.

^h Vir iracundus, &c.] Ianua vitiuorum omnium, iracundia est: qua clausa, virtutibus intrinsecus dabitur quies, aperta verò ad omne facinus armabitur animus.

Psal. 49. b

ⁱ Qui cum fure, &c.] Auditorem suum sapientia non solum à peccatis abstinere, sed à peccantium se contubernio docet cohibere, ne fortè à districto iudice mereatur audire: *Si videbas furem, simul curreas cum eo, & cum aduersis, portionem tuam ponebas.* Non enim fur solummodo, sed etiam ille reus tenetur, qui còscius furti, querenti posse furti pecuniam qui perdidit, non vult indicare cum valet. Verùm ne quis causetur metu se personae potentioris, neque à furum consortio separari: neque proderet posse quod nouit, aptè subditur.

^a Pauper & creditor obuiauerunt sibi, vtriusque illuminator est Dominus. ^b Rex qui iudicat pauperes in veritate, thronus eius in aeternum firmabitur. ^c Virga atque correctio tribuet sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suae, confundet matrem suam. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera, & iusti ruinas eorum videbunt. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animae tuae. ^d Cui propheta defecerit, stultitia dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est. ^e Seruus verbis non potest erudiri: quia quod dicit, intelligit, & respondere contemnit. ^f Vidisti hominem velocem ad loquendum, stultitia magis speranda est, quam illi correctio. ^g Qui delicatè à pueritia nutrit seruū suū, postea sentiet illū contumacem. ^h Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccata procliuor. Superbum sequitur humilitas, & humile spiritu suscipiet gloria. ⁱ Qui cum fure participat, odit animam suam: adiuramentum audit, & non indicat. ^k Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur. Multi requirent faciem principis, & iudicium à Domino egredietur singulorum. Abominantur iusti virum impium, & abominantur impij eos qui in recta sunt via. Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPVT XXX.

Verba congregantis, filij vomentis. ^m Visio quam locutus est vir, cum quo ait Deus: & qui Deo secum morante confortatus est. ⁿ Stultissimus sum virorum: & sapientia hominum non est mecum. ^o Non didici sapientiam: & noui sanctorum scientiam. ^p Quis ascendit in caelum, atque descendit? ^q Quis continuit spiritum in manibus suis? ^r Quis colligauit aquas quasi in vestimento? ^s Quis suscitauit omnes terminos terrae? ^t Quod nomen est eius: & quod nomen filij eius si nosti? ^u Omnis sermo Dei

Verba congregantis, filij vomentis.] Hucusque parabola Salomonis, quas transtulerunt viui Ezechiae regis Iuda. Hinc rursum verba Salomonis, ab ipso quod Graecè *ἐκδοκαστος* dicitur: nunc interpretato in Latinum nomine illo congregans appellatur: Ecclesia enim congregatio vocatur.

^m Visio quam locutus est vir, cum quo ait Deus, & qui Deo secum morante confortatus est. Visio, inquit, quam locutus est vir: quia quod vidit apud Deum secretiore contemplando, patefecit hominibus, foras loquendo. Quisquis enim Dei spiritu confortatur, haec quae sequuntur humiliter corde profatur.

ⁿ Stultissimus sum virorum, &c.] Filij enim saeculi huius prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Et Apostolus: *Si quis, inquit, videtur sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, vt sit sapiens.* Et ipse de se suisque similibus, in quibus est Deus: *Nos autem predicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam.*

^o Non didici sapientiam, & noui sanctorum scientiam.] Non didicit Salomon ab homine sapientiam, sed Deo gratis offerente percepit, vt sanctorum scientiam nosset. Sed & Apostolus qui ait: *Nos stulti propter Christum: ipse iterum dicit: Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Sapientiam verò non huius saeculi, neque principum huius saeculi qui destruantur.

^p Quis ascendit in caelum, atque descendit?] Haec est sanctorum scientia, quae à sapientibus saeculi stultitia putatur: quia videlicet Dei filius in assumpta carne, post mortem & resurrectionem suam ascendit in caelum, ac nostrae resurrectionis tempore descensus est de caelo ad indicandos viuos & mortuos.

^q Quis continuit spiritum in manibus suis?] Omnis spiritus & humanus & angelicus, & animalium & procellarum ne deficiat, Dei potentia continetur.

^r Quis colligauit aquas quasi in vestimento?] De ipso etiam Psalmista: *Congregans sicut in vitro aquas maris.*

^s Quis suscitauit omnes terminos terrae?] Terminos terrae à torpore infidelitatis, velut è somno ad credendum in se suscitauit. Et nunc omnia, quae per orbem viuunt & crescunt, homines, animantia, germina, Dominus vt sua quaeque vita subsistant, excitat: & in die iudicij cunctum à quatuor ventis caeli genus humanum à morte suscitabit.

^t Quod nomen est eius: & quod nomen filij eius si nosti.] De Dei Patris & Filij nomine dicit: cuius mysterium, & facularis sapientia naturaliter scire non potest: quamuis vnum esse Deum qui omnia fecerit, per ea quae mirabiliter facta videt, intelligere potest. Si nosti, inquit, subauditur, tu qui de tua te iactas sapientia, nostrae fidei mysteria, stultitiam nuncupare praesumis?

^u Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se.] Haec & tota

G

Mat. 10. c

Luc. 16. e

1. Cor. 3. d

1. Cor. 1. d

H

1. Cor. 4. c

1. Id. 2. b

Psal. 32. b

Apost. 7. a

Psal. 139. c

Psal. 56. d

D. HIER
T. VI. 7.

A
Esa. 30. b.

testatur propheta, qui ait: *Velociores fuerunt persecutores nostri a quibus cali: id est, homines qui nos persecuti sunt, tam saevi fuerunt, ut ipsis demonibus crudeliores esse viderentur. Quod coluber diabolum saepe infinet, & in primi hominis transgressione probatum est, & cum vir sapiens aiebat: Quasi a sa-*

Ecll. 27. a.

cie colubri fuge peccatum. Nautis quoque, quod leuitatem designet eorum qui circumferuntur omni vento doctrinae, demonstrat propheta, qui ait: Et

Ecll. 43. c.

Chaldaeos in nauibus suis gloriantes: hoc est, immundos spiritus de fragilitate atque instabilitate mentis humanae sese extollentes, & de illius ruina quasi victores letantes. Sicut ergo illa tam callida sunt, ut inueniri nequeant: sic adolescens qui viam veritatis deserit, difficile est cogitatu, quod se per omnes horas, & in quot cogitata vecors vaga mente declinet.

a ¶ *Talis est via mulieris adultera, &c.] Adultera quoque mens in similitudinem eorum quae commemorauit superius, instabilis semper & vaga est, quae ubi admittit turpitudinis suae celare potuerit, negat se aliquid patrasse facinoris.*

b ¶ *Quatuor sunt minima terra, &c.] Minores videntur in terra saepe iusti, quam reprobi, i.e. humiliores, & huic mundo abiectiones: sed tamen sapientiores sunt sapientibus mundi, in eo quod a-*

B

terna & caelestia bona sapiunt: ac pro his appetendis quae illi non norunt, aduersa quoque saeculi fortiter pati desiderant.

c ¶ *Formica populus infirmus, &c.] Et Ecclesiae populus, ut fortitudinem mentis custodiat, infirmum se temporaliter aduersarijs seuiuentibus ostendit, Domino per euangelium dicente: Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis repercussit in dexteram maxillam, tu praebe illi & alteram. Qui in hac vita praeparat sibi fructus bonorum, quibus vitam mereatur habere perennem.*

Matth. 5. f.

d ¶ *Lepusculus plebs inualida, &c.] Et hic plebem Ecclesiae designat, quae inualida dicitur: vel quia, ut supra diximus, suas iniurias vlcisci ipsa non quaerit: vel quia suis vitibus, nil fidere, sed in auxilio redemptoris sui salutem sperare dicitur: & hoc est illam cubile in petra collocare, cuius praesidio aduersos vitet in eursus, Domino dicente cum Psalmista: Esso mihi in lapidem fortissimum, & in domum munitionem, ut saluum me: quia petra mea & munio mea tu es. Pro lepusculo, antiqua traslatio cheroogylium posuit. Est autem animal non maius hericium, habens similitudinem muris & vris: cuius in Palestinae regionibus magna est abundantia, semperque in cauernis petrarum, & terra foueis habitare consuevit. Notandumque, quod in psalmo ubi nos canimus: Petra refugium herinacis: in quibusdam codicibus, leporibus: in quibusdam cheroogylium inuenitur. Sed & in hac Salomonis sententia, quaedam exemplaria pro lepusculo, herinacium habent. Nam in libro Hebraeorum nominum inuenimus idem verbum Hebraeum שפן Saphan, in Hieremia. & cheroogylium, & leporem, & hericium a sancto Hieronymo interpretatum.*

Psal. 70. a. Sec. Hebr.

e ¶ *Regem locusta non habet, &c.] Locustam quidam gentium plebem interpretantur: quae quondam sine rege, id est, sine Christo, sine propheta, sine doctore existens: nunc in vnitatem fidei congregata, ad spiritualem pugnam contra diabolum praeparatur. Potest autem in locusta, anachoritarum concors vnitas accipi, quae cum homine praepatore nullo in suis latibus regatur: infatigabili tamen instantia, in suis quaeque locis Christo militare, & male pullulantia carnalium voluptatum germina confuevit absumere.*

Psal. 103. c.

f ¶ *Stellio manibus nititur, &c.] Stellio qui manibus nititur (quia nimirum alas quibus feratur, non habet) & moratur in*

adibus regis, illorum significat humilitatem, qui cum non sint iuxta naturam ingeniosi: solertia tamen industria suae, vel ad diuinam notitiam scripturarum, vel ad virtutum gratiam, quibus ingressum regni caelestis mereantur, attingunt. Plerumque etenim aues, quas ad volandum penna subleuat, in vepribus resident: & stellio qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regni aedificium tenet: quia nimirum saepe ingeniosi quique dum per negligentiam torpent, in prauis actibus remanent: & simplices, quos ingenij penna non adiuuat, ad obtinenda aeterni regni mœnia, virtus operationum leuat.

C

g ¶ *Tria sunt qui bene gradiuntur, &c.] Ipse hoc loco leo ponitur, de quo scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarum dicitur: quia in illo hoc quod infirmum est Dei fortius est hominibus. Qui ad nullius pauebit occursum. Dicit. n. Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Gallus succinctus lumbos: id est, praedicatores sancti inter huius noctis tenebras, verum mane nuntiantes: qui succincti lumbis sunt: quia a membris suis luxuria fluxa restinguunt. Et aries, nec est rex qui resistat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra ecclesiam ordinem sacerdotum?*

Apo. 5. b.

1. Cor. 1. d.

1. Ion. 1. d.

Psal. 118. a.

D

CAPVT

De quibus scriptum est: *Afferre Domino filios arietum.* Qui per exempla sua gradientem populum, quasi subsequentem ouium gregem trahunt. Quibus spiritualiter reaedq; viuentibus, nullus rex sufficit omnino resistere: quia quilibet persecutor obuiet, intentionem eorum non valet praepedire. Et quia post haec etiam Antichristus apparebit, hoc quartum subdit, dicens.

h ¶ *Et qui stultus apparuerit, postquam eleuatus, &c.] Ipse quippe in sublime eleuabitur, cum Deum se esse mentietur: sed erectus in sublime, stultus apparebit: quia in ipsa eleuatione sua per aduentum veri iudicis deficit. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum: id est, si supplicium suum cum superbite exorsus est, prauidisset, bene aliquando conditus in tanta iactatione superbia non fuisset eleuatus. De quo nequaquam moueat, quod superius dictum est: quartum quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene dixit, & quartum feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene, neque in hac vita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus & aries, bene incedunt, sed feliciter, quia persecutionum belapariuntur. Quartum vero feliciter, & non bene incedit, quia in fallacia sua antichristus graditur, sed iuxta breue tempus vitae praesentis, ipsa illi fallacia prosperatur.*

i ¶ *Qui autem premit fortiter vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum. Et qui, &c.] Vbera fortiter premimus, cum verba sacri eloquij subtili intellectu pensamus. Qua pressione dum lac quaerimus, butyrum inuenimus, quia dum nutrimus vel tenui intellectu quaerimus, vbertate aeternae pinguedinis vngimur. Quod nec nimie nec semper agendum est, ne dum lac quaeritur ab vberibus, sanguis sequatur, quia dum verba sacri eloquij plusquam debent, discutiuntur, in carnalem intellectum cadunt. Sanguinem enim elicit, qui vehementer emulget, quia carnale efficitur hoc quod ex nimia spiritus discussione sentitur.*

k ¶ *Et qui prouocat iras, producit discordias.] Quid praecedente parabola iuxta literam significat, aperit, quia qui modo desito sermone proximum allocutus, gratum accipit responsum, quasi de vberibus, in quibus lac quaerebat, butyrum exprimit. At qui inepto verbo iram discordiamque fraterno ex corde prouocat, quasi vltra modum emulgens vbera, sanguinem pro lacte reperit.*

CAPVT

D. HIER
T. VI. 7.

E in ea certissimè : quia nil contra suam voluntatem agere, nulla adulterina saltem cogitatione possit contaminari: cuncta pro suo amore etiam aduersa libenter tolerat, & quoscunque valet ad suam amicitiam conuertere desiderat: sic nimirum, sic Dominus & redemptor noster in Ecclesia con-

tionis sequens quoque versiculus apertius meminit, dum subauditur.

c *Facta est quasi nauis inflitoris, de longe portans panem suum.* Inflitorem negotiatorem dicit: qui pro eo sic vocatur ab antiquis, quod acquirendis multiplicandisque mercibus se-

cor viri sui: & spolijs nõ indigebit. Gimel. ^a Reddit ei bonũ, & non malũ omnibus diebus vitæ suæ. Daleth. ^b Quasiuit lanã & linum, & operata est consilio manũ suarũ. He. ^c Facta est quasi nauis inflitoris, de longe portans panem suum. Vau. ^d Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis: & cibaria ancillis suis. Zain. ^e Considerauit agrũ, & emit eum: de fructu manuum

dulus inflitat. Facta est ergo fortis mulier, quasi nauis inflitoris: quia sicut nauis inflitoris onusta mercimonijs, quæ in sua patria magis abundat, porro per mare petit peregrina, vt illic venditis quæ attulerat, cariorea ad domum reportet. Sic nimirum sancta Ecclesia, sic anima quæque perfecta, virtutũ diuinitijs gaudet onustari, quibus maiora diuinæ gratiæ dona mercetur. Optimũ

est namque commercium, cum bona quæ valeamus operantes, primò hanc à Domino mercedem recipimus, vt ad maiora semper agenda proficiamus: dehinc vitam percipiamus sempiternam. Facta est ergo anima sancta, quasi nauis inflitoris, quæ transiit desiderio fluctus sæculi præsentis: solaque se in cælis accipere sperat æterna gaudia, & pro his abundantius adipiscendis, quidquid valet instanter agere, quidquid aduersum occurrit, fortiter superare cõtentid. De qua rectè dicitur: Quia de longè portat panem suum, quia in cunctis quæ temporaliter bona agit, æternam lolummodò retributionem expectat, solam viuui panis satuitatem desiderat: ei nimirum, qui suis auditoribus piè potenterque, promittit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.* At contra in proximo panem suum recipit, & non hunc de longè trans maria portat, qui in eo quod iustè viuere videtur, humanitarium fauoris præmia experit: neque vltro vite permanentis intuitu, ea quæ in imis labuntur, superare & calcare satagit. De qualibus ipse terribiliter tonat: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.*

d *Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.* Sicut totus labentis sæculi cursus perennis diei ac noctis alteratione variatur, & dies quidem ad operandũ, nox ad quiescendum generaliter condita est: sic totum præsentis Ecclesiæ tempus, gemino quodam quietis & operis statu discernitur. Quasi in nocte quiescit, cum aliqui fidelium eius, intermissa ad tempus sollicitudine externa, sibi met vacare, seque ipsos spiritualiter incipiunt curare: vel lectionibus videlicet facris, vel orationibus ac lacrymis sese, vel alijs huiusmodi studijs secretius exercendo. Surgit autem de nocte, cum in eisdem suis fidelibus ad agendam etiam proximorum curam se sollicitè accingit. Quod fraternæ administrationis opus duobus modis exercere consuevit: quia & eos, qui foris errabant, ad fidei gratiam conuocat: & illos, qui fidei sacramentis iam sunt imbuti, vt bonis operibus amplius instant, excitare non desinit. Vnde benè dicitur: *Deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.* Dat namque prædam domesticis suis, cum eos quos ab antiquo hoste decedendo eripere potuit, societati illorum, qui in fide præcessere, conciliat. Dat & ancillis cibaria, cum humiles quosque & debito timore sua iussa seruantes, ne pio labore lassescant, supernæ mercedis commemoratione reficit.

e *Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam.* Agrum dicit possessionem supernæ hereditatis: de qua benedicens filium patriarcha loquitur: *Eccè odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Odor quippe sanctorum est sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus: quia tota mentis intentione contentur, quæ sit plenitudo benedictionis in patria regni cælestis. Considerauit ergo Ecclesia agrum, & emit eum: quia studiosè didicit quæ sunt gaudia vitæ perennis: & pro eorum perceptione quidquid potuit, laborare contendit.

Quæ etiam de fructu manuum suarum plantauit vineam: quia de fructiferis fidelium suorum factis siue verbis, Scripturam sanctam condidit, per quam mentes audientium in fide & dilectione deebriaret sui redemptoris. Nec abs re esse credimus, si vineæ nomine ipsam Ecclesiam, quæ per mulierem fortem est designata, sentiamus esse figuratam: & eos esse

a *Reddet ei bonum, & non malum omnibus diebus vitæ suæ.* Reddet quippe anima Christo bonum, cum perceptis ab eo vitæ muneribus rectè viuendo respondet: cum ea quæ ipsa scire vel facere ab illo adiuta potuit, etiam alijs intimare satagit. Benè autem cum dixisset, reddet ei bonum, protinus addidit, & non malum: quia sunt profectò qui acceptis à Domino bonis mala reperiunt: vel fidei mysteria, quæ percepterunt, hæretica fæce fœdando: vel fidem, quam professione seruant, prauis operibus blasphemando: vel mores bonos, quibus cum fide rectè deseruiunt, per colloquia mala corrumpendo. Sed nec illi bona, quæ acceperunt, Domino reddunt: qui non in his, quæ benè inchoant, vsque ad finem vitæ præsentis persistere curant. Vnde meritò cum dixisset, reddet ei bonum, & non malum, vt perseverantiam boni necessariam demonstraret, adiunxit: omnibus diebus vitæ suæ. Cui simile est illud euangelicum: *Seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Quibus sanè operibus, quibus, iustitiæ vel sanctitatis fructibus, potissimum sit insistendũ, ei qui bonum quod accepit à Domino gratis, repetere satagit, subsequenter insinuat, cum dicitur: Daleth, tabularum, hoc est, veteri testamento.

b *Quasiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.* Huius principium versiculi, fortis mulier, hoc est, sancta Ecclesia, etiam iuxta literam accipere & obseruare consuevit, iuxta illud propheticum: *Cum videris nudum, operieum, & carnem tuam ne despexeris.* Operatur autem non superuacuo & cæco labore, sed eo vtique consilio, vt ab ipso suo vero Domino, videlicet Christo in iudicio mereatur audire: *Nudus fui, & operustis me, & quamdiu fecistis vni de his minimis meis, mihi fecistis.* Operatur autem consilio manuum suarum, hoc est, earũ personarum, per quas elemosynam pauperibus tribuit: in quorum opere deuoto, illo saluberrimo vtitur consilio, vt cum dispergit & dat pauperibus, non ipsa ab hominibus laudetur ad tempus: sed vt iustitia eius maneat in sæculum sæculi, & cornu eius exaltet in gloria. Possunt autem mysticè in lana, quæ ouinus est habitus, omnia pietatis & simplicitatis opera, quæ proximis impendimus, accipi. Potest in lino, quod ex terra virens oritur, sed longo ac multiplici exercitio amittit humorem natium, atque ad gratiam noui cãdoribus peruenit, castigatio nostræ carnis intimari: cuius dum ingenitas vitiorum sordes per continentiam excoquimus, dignam profectò eam, qua Christũ induamus, efficiamus, iuxta illud Apostoli: *Quotquot ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Quærit ergo mulier fortis lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum, cum Ecclesia sancta sollicitè perquirat, quibus se pietatis fructibus exerceat, quomodo à carnalibus emundet illecebris. Et hoc vtrumque consilio prudentissimo, hoc est, supernæ solummodò retributionis facit intuitu, cuius retribu-

c *Facta est quasi nauis inflitoris, de longe portans panem suum.* Inflitorem negotiatorem dicit: qui pro eo sic vocatur ab antiquis, quod acquirendis multiplicandisque mercibus se-

d *Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.* Sicut totus labentis sæculi cursus perennis diei ac noctis alteratione variatur, & dies quidem ad operandũ, nox ad quiescendum generaliter condita est: sic totum præsentis Ecclesiæ tempus, gemino quodam quietis & operis statu discernitur. Quasi in nocte quiescit, cum aliqui fidelium eius, intermissa ad tempus sollicitudine externa, sibi met vacare, seque ipsos spiritualiter incipiunt curare: vel lectionibus videlicet facris, vel orationibus ac lacrymis sese, vel alijs huiusmodi studijs secretius exercendo. Surgit autem de nocte, cum in eisdem suis fidelibus ad agendam etiam proximorum curam se sollicitè accingit. Quod fraternæ administrationis opus duobus modis exercere consuevit: quia & eos, qui foris errabant, ad fidei gratiam conuocat: & illos, qui fidei sacramentis iam sunt imbuti, vt bonis operibus amplius instant, excitare non desinit. Vnde benè dicitur: *Deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.* Dat namque prædam domesticis suis, cum eos quos ab antiquo hoste decedendo eripere potuit, societati illorum, qui in fide præcessere, conciliat. Dat & ancillis cibaria, cum humiles quosque & debito timore sua iussa seruantes, ne pio labore lassescant, supernæ mercedis commemoratione reficit.

e *Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam.* Agrum dicit possessionem supernæ hereditatis: de qua benedicens filium patriarcha loquitur: *Eccè odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Odor quippe sanctorum est sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus: quia tota mentis intentione contentur, quæ sit plenitudo benedictionis in patria regni cælestis. Considerauit ergo Ecclesia agrum, & emit eum: quia studiosè didicit quæ sunt gaudia vitæ perennis: & pro eorum perceptione quidquid potuit, laborare contendit.

Quæ etiam de fructu manuum suarum plantauit vineam: quia de fructiferis fidelium suorum factis siue verbis, Scripturam sanctam condidit, per quam mentes audientium in fide & dilectione deebriaret sui redemptoris. Nec abs re esse credimus, si vineæ nomine ipsam Ecclesiam, quæ per mulierem fortem est designata, sentiamus esse figuratam: & eos esse

D. HIER
T. VI. 7

esse

E esse propagines vineæ, qui sunt filij mulieris. Mulier autem vineam plantauit, cum ecclesia primitiua latius per orbem missis prædicatoribus fidei femina dispersit. Considerauit namque agrum, cum orbem vniuersum vitiarum spinetis horrentē, cultore spirituali opus habere perspexit. Emit verò eum, cum missis vbiq; doctoribus, talentum verbi audientibus cõtulit, vt eos credentes felicissimo Christi micipatui subderet. Plantauit autem in eodē agro vineam, cum in nouis credentium populis, ecclesiam plena euangelicæ veritatis institutione firmavit. Quam quidem vineam de fructu manuum suarum plantauit: quia non solum verbo instruebāt Apostoli Apostolorumque successores populos quos erudiebant: verum & in testimonium bonæ operationis, miraculorum quoq; signa verbis doctrinæ iungebāt. Sed & vsque hodie, imò vsque ad finem sæculi, mulier fortis considerat agrum, & emit eum, ac de fructu manuum suarum plantat vineam: quia sancta ecclesia semper sollicitè perquirat, quos ad fidem conuertere possit: & quoscunq; dociles inuenierit, hos data verbi pecunia in feruitium Christi emit, atque in eis vineam Christi plantare, vel potius eos vineam Christi facere satagit. Et quia, qui alterum docere desiderat, primò ipse & à malis abstinere, & bonis se debet actibus exercere, rectè subiungitur.

a. *[Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum.]* Accinxit ergo ecclesia lumbos suos fortitudine, cum superiorum desiderijs intenta, carnalibus illecebris succumbere desepit. Roborauit brachium suum, cum se ad agenda virtutum opera præparauit. Et benè primò lumbos fortitudine accingere, ac postmodum roborare brachium dicitur: quia nimirum actio boni operis acceptabilis esse Domino minime valet, si non fluxa luxuriæ quis prius à carne simul & mente restringat. Vnde propheta: *Quiescite, inquit, agere peuersi: discite benefacere.* Et Dominus ipse: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Lumbi videlicet præcincti, ne luxuriæ lubdamini. Lucernæ verò ardentes, vt bonis fulgeatis operibus.

b. *[Gustauit & vidit, quia bona est negotiatio, &c.]* Quod ait, negotiatio eius: agri vtiq; significauit illius, de quo supra ait: *Considerauit agrum, & emit eum.* Gustauit igitur ecclesia sancta, gustauit quæq; anima perfectæ, id est, intimo mentis desiderio cognouit, quia bona est negotiatio vitæ immarecensibilis, quam relictis illecebris temporalibus, æternam mercedemur in cælis. Gustauit autem, id est, apertè didicit: quia bonum est per instantiam prædicandi quosunque valet ad vitam veritatis adducere: atque ideo nullis tribulationum tenebris, nec ipsa morte, potest lucerna deuotionis eius extinguui. Eorum namque lucerna nocte extinguuntur, quamuis in die videatur ardere, qui sicut Dominus ait: *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Sed & illorum nocte media extinguitur lucerna, qui veniente iudice oleum charitatis in vasis præcordiorum suorum non habuisse probantur: dum perditio falsarum virtutum, vera tenebrosorum luunt tormenta factorum. Quod si noctem hoc loco pro quiete volumus accipere, iuxta hoc quod supra dicitur: *Et de nocte surrexit,* id est, ad operandum se post quietem præparauit, apertè dicitur, quod lucerna sanctæ ecclesiæ non extinguat in nocte: quia & cum à negotio quiescit actio, vacat liberius luci supernæ contemplationis. Cumque à publicis cessat operibus, curat se ardentius, vel auditui sanctæ actio, vel laudibus mancipare diuinis, iuxta exemplum videlicet mulieris industriæ, quæ non solum interdiu necessarijs solet instare laboribus, sed & nocte sapius accenso lumine lucernæ, parilem rei familiaris agere curam.

c. *[Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fufum.]* Fortia dicit perfectæ in Christi charitate opera: quibus se gaudens ecclesia, certa supernæ retributionis expectatione subdit. Verbi gratia: *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dixi vobis: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos, &c.*

manuū suarum plantauit vineam. Heth. ^a Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Teth. ^b Gustauit & vidit, quia bona est negotiatio eius: nō extinguetur in nocte lucerna eius. Iod. ^c Manum suam misit ad fortia: & digiti ei⁹ apprehenderunt fufum. Caph. ^d Manū suā aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperē. Lamed. ^e Non timebit domui suæ à frigorib. niuis. ^f Omnes enim domestici eius

est, quæ filo ducenda & nenda, transeat in fufum. Sæpe autem in scripturis dextera, vitam perpetuam, læua, præsentia Dei dona significat, opulentiam videlicet rerum, pacem temporum, solpitem corporum, scientiam quoque scripturarum, & cælestium perceptionem sacramentorum, hæc & huiusmodi bona, cum Domino largiente perciperimus, quasi lanam colo inuolutam in læua gestamus. At cum ea pro amore cælestium salubriter exercere incipimus, iam lanam agni immaculati de colo in fufum, de læua in dexteram trajicimus, quia de donis nostri redemptoris, de exemplis operum eius, stolam nobis gloriæ cælestis ac vestem charitatis nuptialem facimus. Digni namque, quibus apprehendere fufum dicitur, ipsam intentionem discretionis, qua quisque operatur, insinuant, ea nimirum ratione, quia nulla corporis nostri membra pluribus sunt distincta articulis ac flexibus apta quam digiti. Quicumque ergo veraciter dicere cum Apostolo potest, *Nostri autem conuersatio in cælis est, vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum,* huius profectò digiti dextri apprehenderunt fufum, quia discretionem sedula pro æternis bonis laborare didicit. Et benè dicitur, apprehenderunt, vt viuacius commendetur, quanto studio, quanta festinatione in huius vitæ incerto, pro certis apud Dominum præmijs agere debeamus. Quid autem mulier fortis, id est, ecclesia sancta vel anima quæq; perfectæ per fufum intellectualem sit operata, sublequenter aperitur.

d. *[Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.]* Quod & de pauperibus elemosinarum, quæ generaliter fiunt in pauperes, accipi potest: sed melius de verbo Dei, quod alimentum salutis animabus confert, intelligitur: de quo beatus Iob gloriatur, dicens: *Iustitia induruit sum, & vestiu me sicut vestimento, & diademate iudicio meo.* Aperuit autem ecclesia manum inopi: cum mysteria fidei ignorantibus per operarios veritatis reuelauit. Palmas extendit ad pauperem, cum longè latèque prædicatores ad imbendas æternæ salutis indigenas nationes dispersit.

e. *[Non timebit domui suæ à frigoribus niuis.]* Frigora niuis, corda sunt reproborum perfidia suæ torpore regentia, de quibus ait Dominus: *Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Quæ illa vtiq; niue pessimè deprimantur, quæ ob primæ superbix meritum de cælo corruens in profunda tenebrarum, nihilominus se velut angelum lucis adhuc stultis ostentare præsumit, habitumq; meritum suorum candori niueo similem, fraudum suarum nesciis præfert. Quod quidem Domini & angelorum eius est proprium, in habitu niueo claritatem suæ designare virtutis. Non timebit autem ecclesia domui suæ à frigoribus memoratæ niuis: quia Domino pollicente credit, quod portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

f. *[Omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.]* Et sapientia videlicet, ad repellendas hæreticas falsorum fratrum doctrinas, & patientia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel certè, vestiti sunt duplicibus: quia promissionem habent vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Nunc in peregrinatione temporali, diuino auxilio ne deficiant adiuti: tunc in patriæ perpetis habitatione diuinæ gratiæ visione, vt felices semper

Et de virginitate seruanda. *Qui potest capere, capiat.* Et de contemnendis diuitijs inquit, *Si perfectus vis esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, &c.* Nam populus synagoga, cui dictum est: *Si uolueritis, & audieritis me, bona terra comedetis,* tantò infirmior erit in opere iustitiæ, quantò minùs spe perpetuæ remunerationis erectus. At ecclesia, quæ audit à Domino: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum calorum,* meritò pro huius rei perceptione, dura quæq; longanimitèr suffert. Vnde rursus de eius fortitudine dicit: *Regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Et digiti, inquit, eius apprehenderunt fufum.* Solent femina nentes fufum in dextera, colum tenere in sinistra, in colo enim lana inuoluta

est, quæ filo ducenda & nenda, transeat in fufum. Sæpe autem in scripturis dextera, vitam perpetuam, læua, præsentia Dei dona significat, opulentiam videlicet rerum, pacem temporum, solpitem corporum, scientiam quoque scripturarum, & cælestium perceptionem sacramentorum, hæc & huiusmodi bona, cum Domino largiente perciperimus, quasi lanam colo inuolutam in læua gestamus. At cum ea pro amore cælestium salubriter exercere incipimus, iam lanam agni immaculati de colo in fufum, de læua in dexteram trajicimus, quia de donis nostri redemptoris, de exemplis operum eius, stolam nobis gloriæ cælestis ac vestem charitatis nuptialem facimus. Digni namque, quibus apprehendere fufum dicitur, ipsam intentionem discretionis, qua quisque operatur, insinuant, ea nimirum ratione, quia nulla corporis nostri membra pluribus sunt distincta articulis ac flexibus apta quam digiti. Quicumque ergo veraciter dicere cum Apostolo potest, *Nostri autem conuersatio in cælis est, vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum,* huius profectò digiti dextri apprehenderunt fufum, quia discretionem sedula pro æternis bonis laborare didicit. Et benè dicitur, apprehenderunt, vt viuacius commendetur, quanto studio, quanta festinatione in huius vitæ incerto, pro certis apud Dominum præmijs agere debeamus. Quid autem mulier fortis, id est, ecclesia sancta vel anima quæq; perfectæ per fufum intellectualem sit operata, sublequenter aperitur.

d. *[Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.]* Quod & de pauperibus elemosinarum, quæ generaliter fiunt in pauperes, accipi potest: sed melius de verbo Dei, quod alimentum salutis animabus confert, intelligitur: de quo beatus Iob gloriatur, dicens: *Iustitia induruit sum, & vestiu me sicut vestimento, & diademate iudicio meo.* Aperuit autem ecclesia manum inopi: cum mysteria fidei ignorantibus per operarios veritatis reuelauit. Palmas extendit ad pauperem, cum longè latèque prædicatores ad imbendas æternæ salutis indigenas nationes dispersit.

e. *[Non timebit domui suæ à frigoribus niuis.]* Frigora niuis, corda sunt reproborum perfidia suæ torpore regentia, de quibus ait Dominus: *Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Quæ illa vtiq; niue pessimè deprimantur, quæ ob primæ superbix meritum de cælo corruens in profunda tenebrarum, nihilominus se velut angelum lucis adhuc stultis ostentare præsumit, habitumq; meritum suorum candori niueo similem, fraudum suarum nesciis præfert. Quod quidem Domini & angelorum eius est proprium, in habitu niueo claritatem suæ designare virtutis. Non timebit autem ecclesia domui suæ à frigoribus memoratæ niuis: quia Domino pollicente credit, quod portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

f. *[Omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.]* Et sapientia videlicet, ad repellendas hæreticas falsorum fratrum doctrinas, & patientia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel certè, vestiti sunt duplicibus: quia promissionem habent vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Nunc in peregrinatione temporali, diuino auxilio ne deficiant adiuti: tunc in patriæ perpetis habitatione diuinæ gratiæ visione, vt felices semper

G

ibid. 19. b. Mat. 19. c

E/sat. 6.

Mat. 3. a.

Mat. 21. b.

Phil. 3. d.

H

Iob. 29. c.

Mat. 24. a.

Mat. 16. e.

A viviant alleuati. Item domestici eius induti veste sunt duplici: vna operis, altera mentis, fidei habentes factorumq; velamina, sacramentis videlicet sui redemptoris imbuti & informati exemplis. Sicut enim fit illud Apostoli: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Possunt autem frigora

Gal 3. d.

Luc. 13. f.

Iob 24. e.

Matt. 22. i.

Ipsal. 44. e.

Apo. 19. a.

Matt. 25. c.

Ibid. 19. d.

nivius etiam tormenta aeterna intelligi, quae igne & frigore mixta esse legimus, cum dicitur: *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Fletum quippe oculis, ignis & fumus: stridorem verò dentibus solet frigus gignere. Vnde & beatus Iob de penis reproborum loquens aeternis. *Ad calorem, inquit, nimum, transibunt ab aquis nivium.* Sed ab his ecclesia domui suae non timebit, quia quicumque pereunt, ad domum illius non pertinebunt: nec veste ipsius spirituali erant induti, tamen mysterijs eius ad tempus videbantur instituti. Denique legimus in euangelijs: eiecim de domo conuiuij illius hominem, qui vestibus operum non mundis hanc intrare praesumerat, & in tenebras exteriores, vbi esset fletus & stridor dentium, esse proiectum, merito vtique in figura pena relegatum: quia indumentum pietatis habere neglexerat.

a ¶ *Stragulatam vestem fecit sibi.* Stragulata vestis, quae variante textura solet firmissima confici, fortia ecclesiae opera, & diuersa virtutum eius ornamenta significat: de quib. propheta in summi regis, viri videlicet illius laude cecinit: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate.*

b ¶ *Byssus quoq; & purpura indumentum eius.* Byssus in conueratione: purpura in effusione pretiosi sanguinis. Byssus namque candidi coloris est: purpureus autem color, & de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur: & ipse sanguinis habet speciem. Vnde pulchrè dictum est à patribus, quia sancta ecclesia electorum floribus vernans, in pace habet lilia, in bello rosas. Item, quia byssus de terra virescitur: sed per exercitationes longas ac multifarias, amisso humore ac furore nativo, ad decorem candidae vestis perducitur. Purpura autem regalis est habitus. Byssus induitur ecclesia, cum castigant corpora sua electi, & seruituti subiiciunt: purpura autem cum eandem continentiam, non ob fauorem vulgi, sed ad acquirendam beatitudinem regni perennis exercent. Sed hic virtutum habitus in praesenti quidem nescientibus videtur contempnibilis: sed in futuro qualis fuerit, manifestè patebit. Vnde pulchrè in Apocalypsi sua Ioannes sanctorum se voces audisse refert dicentium: *Gaudemus, & exultamus, quia venerunt nuptiae agni, & vxor eius preparauit se, & datum est ei vt cooperiat se byssino silendenti & candido. Byssinum enim iustificaciones sunt sanctorum.*

c ¶ *Nobilis in portis vir eius, &c.* Vir sanctae ecclesiae, vir cuiusq; fidelis animae, Dominus est: qui videbatur ignobilis, cum ante tribunal praesidis stare iudicandus: cum probra, flagella, sputa, & ipsam crucis mortem susciperet: sed nobilis apparebit, cum venerit iudicaturus orbem in aequitate, & omnes angeli cum eo. Tunc sedebit, inquit, in sede maiestatis suae, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, &c. *Nobilis, inquit, in portis vir eius:* quia veteres in portis sedere ad iudicandum solebant, vt venientes ad ciuitatem aliunde, paratum continuò responsum iudicantis acciperent, & nec rursum pacem vrbis intrinsecus, frequens litigantium controuersia fœderet. Nobilis ergo erit Dominus in portis suae ciuitatis: quia qui etiam nunc contempnendus putatur à multis, vbi saeculi finis affuerit, vbi ingressum patriae caelestis apparuerit electis, iam cunctis patebit sublimis. *Sedebit autem cum senatoribus terra. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.*

d ¶ *Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananaeo.*

In linteo sindonis, subillis intexio signatur sanctae praedicationis: in qua molliter quiescit: quia mens in illa fidelium spe superna refouetur. Vnde & Petro animalia demonstrantur: quia peccatorum animarum misericorditer aggregatae, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem ecclesia fecit & vendidit: quia si dem, quam credendo texerat, loquendo dedit, & ab infidelibus vitam rectae conuersationis accepit. Quae & Chananaeo cingulum tradidit: quia per vigorem demonstratae iustitiae, fluxa opera gentilitatis astrinxit: vt hoc quod recipitur, vitæ dote teneatur. *Sin lumbi vestri praecincti.* Benè etenim nomine Chananae, qui & gentilem populum procreauit, & interpretatur commutatus, conuersa ad fidem gentilitas designatur: quae felicissima commutatione, à vitijs ad virtutes, à diabolo transmigravit ad Christum. Vnde & in eius laude psalmus quaedam quartus scribitur, cuius titulus est: *In finem pro his qui commutabuntur filijs Chore, canticum pro delicto.* Filij autem Chore, filij caluariae interpretatur, qui sunt filij dominicae crucis, dicentes: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Quomodo autem commutentur, sequentia psalmi eiusdem docent: *vbi dilectus ipse, id est, Dominus ecclesiae dicit: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.* Commutari namq; illam desiderat, quam vt filiam habere valeat, domum patris prioris, id est, hostis antiqui, iubet obliuisci.

e ¶ *Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo.* Fortitudo ad tolerandam peruerforum improbitatem: decor, ad exercendam virtutum gratiam. Decor, quia operatur iustitiam: Fortitudo, quia persecutionem patitur propter iustitiam. Et ideo ridebit in die nouissimo, id est, gaudebit in retributione regni caelestis, quae dolebat in certamine vitae praesentis. Mos etenim scripturae est, pro gaudio ritum ponere, sicut & Dominus ait: *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.* Et beatus Iob: *Os autem veracium repletur risu.* Similem sane huic sententiam propheta de Domino ac Salvatore huius fortissimae mulieris posuit, dicens: *Dominus regnavit, decorem induit: induit Dominus fortitudinem.* Cum enim praedicaret euangelium regni, alijs placebat, alijs displicebat: alij benè loquebantur, alij detrahebant, lacerabant, mordebant, conuiciabantur. Ad eos ergo quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus displicebat, fortitudinem. Imitatur ergo & tu Dominum tuum, vt possis esse vestis ipsius: esto cum decore ad eos quibus placet bona opera tua: esto fortis aduersus detractores.

f ¶ *Os suum aperuit sapientia.* Ad hoc tantum loquens os aperuit, vt sapientiam doceret, iuxta illud Apostoli: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad edificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Vel certè os cordis aperuit ad discendam ab ipsa sapientia interius veritatem, quam alios foris doceret. Vtrique autem sensui, quia vtrumque fecit ecclesia, aptè concinit quod sequitur,

g ¶ *Et lex clementiae in lingua eius.* Illa videlicet, vt non statim more legis Moisaicae peccantes puniret, sed misericorditer ad poenitentiam remedia vocaret. Cuius exemplum clementiae ab ipso Deo & Salvatore nostro manifestè percepit, cum oblata ei peccatrice muliere: *Si quis, inquit, sine peccato est, primus mittat in illam lapidem.* Et sic eam à crimine, quod paratarat, sub conditione amplius non peccandi miseratus absoluit.

h ¶ *Considerauit semitas, &c.* Semitas domus suae considerat: quia cunctas suae conscientiae cogitationes subtiliter inuestigat. *Panem otiosa non comedit:* quia hoc quod de sacro eloquio intelligèdo perceperat, ante aeterni iudicis oculos exhibèdo operib. ostendit. Item domus fortis mulieris, habitatio est patriae caelestis. Semitas domus illius, praepcepta iustitiae, quib. ad aeternae vitae mansionem peruenitur. Quas profectò semitas anima benè considerat, cū & diligenter quib. actib. ad superna peruenire debeat, inspicit, & quae agèda didicit, sedula ex-

E
1. Cor. 11. f

1. Thes. 2. c
1. Tim. 2. g

1. Tim. 2. b

1. Cor. 15. c

1. Tim. 2. c

1. Cor. 15. c

F

1. Tim. 12. d
1. Tim. 15. d
1. Tim. 12. d

erere non desinit. Panem quoque otiosa non comedit, cum sacrificium dominici corporis percipiens, fudet imitari actu quod in mysterio celebrat: multum sollicita ne indignè panem Domini comedendo, & calicem bibendo, iudicium sibi manducet & bibat: sed ut patiendo pro Christo ac lacrymas fundendo, bonis quoque actibus insistendo, passionum exempla ipsius, quantum valet, sequatur. Potest & simpliciter accipi, quòd panem otiosa non comedat mulier fortis: iuxta illud Apostoli: Qui non operatur, non manducet, & iple de se: Quoniam ad ea, quae mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. Unde meritis luxuriantes viduas arguens adiungit: Simul autem & otiosae, discunt circuire domus: non solum otiosae, sed & verbosae & curiosae.

a ¶ Surrexerunt filii eius, & beatissimam praedicauerunt, vir eius & laudavit eam.] Quod futurum pro certo nouerat, more Prophetico quasi iam factum refert. Surgent enim filii Ecclesiae, videlicet omnes electi in nouissimo, carnis immortalitate donati: & tunc matrem suam, quae eos ex aqua & spiritu sancto Deo genuit, beatissimam praedicant, quae nunc ab infidelibus quasi misera contemnitur. Et reuera, sicut Apostolus ait: Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quia verò pro vita alia in praesenti militamus, meritò cum apparuerit, quòd erimus, matrem nostram, quae ex omnibus iustis collecta, vna Christi columba, sponsa & amica vocatur, beatissimam praedicabimus: Surgent vir eius, & laudabit eam, dicens in iudicio: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurimus enim, & dedistis mihi manducare, &c. Qui quidem ipse primitiae dormientium resurrexit à mortuis: sed in die iudicii manifestus omnibus, quos sua laude dignos iudicauerit, quanta sit eiusdem suae resurrectionis gloria, demonstrabit. Potest hoc, quòd dicitur: surrexerunt filii eius, & beatissimam praedicauerunt, etiam in hoc tempore conuenienter accipi, cum quilibet fidelium transiens seculi ærumnis, ad caelestia regna perducitur. Sedere namque ad humiliationem, aliquando surgere ad gloriam pertinet. Unde & de Niniuitis dicitur in Euangelio: Olim in cinere sedentes penituerunt, id est, in humilitate. Et Propheta: A facie manus tuae solus sedebam: quia comminatione replesti me. Sed & Psalmista. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Quòd est aperte dicere: Quid in praesenti quæritis gaudere, quòd electis in futuro referatur? Non enim poteritis in hac vita, id est, ante lucem supernae retributionis, gloriam veræ felicitatis habere: quin potius postquam hic humiliati fueritis ad tempus, illic vos in perpetuum veraciter exaltandos sperate: vos quibus amarum est omne, quòd seculi amatoribus iocundum videtur & dulce.

Surgunt ergo filii Ecclesiae, & beatissimam eam praedicant, cum caelestibus bonis sublimati, quanta sit illius patrie beatitas, cuius participes esse meruerunt, aspiciunt: & hanc debita laudatione in diuina visione concelebrant.

Laudat eam vir eius, cum bona, quae ipse donauit, remunerat. Quibus autem verbis eam laudet, consequenter ostenditur, cum dicitur:

b ¶ Multae filiae congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas.]

Multas filias, Ecclesias dicit haereticorum, & malorum turbas catholicorum: quae filiae dicuntur, vel Christi vel Ecclesiae: quia & ipsae sunt dominicis renatae factamentis, & adoptionem filiorum, quam non custodiè, perceperunt. Unde & Ioannes ait: De nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Quae congregauerunt diuitias, videlicet bonorum operum, orationes, ieiunia, elemosinas, afflictionem & castimoniam carnis: continentiam linguæ, meditationem scripturarum, & cetera huiusmodi, quae verae sunt diuitiae spiritus, ubi pura mentis sinceritate geruntur. Vbi autem sine fide, quae per dilectionem operatur, fiunt, nihil agentibus

profuant. Sed & illae filiae frustra congregauerunt diuitias: de quibus Dominus ait: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus: & in tuo nomine demonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc constebor illis, quia nunquam noui vos. Sed omnes istiusmodi filias, Ecclesia catholica supergreditur, quae fide casta & opere perfecto, redemptoris sui vestigia sectatur.

c ¶ Fallax gratia & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabitur.] Fallax est gratia laudis, quam ab homine accipit: vana pulchritudo charitatis vel operationis bonae, quam hominibus ostentat anima, quae timore caret diuino. At illa conscientia vera est laude digna, quae timorem Dei in omnibus seruat. Ipsa est principium cunctarum custosque virtutum, scriptura dicente: Timor Domini principium sapientiae. Et iterum: Qui timet Deum, nihil negligit. Hinc est enim, quòd idem beatus Iob, & in prosperitate virtutibus incomparabiliter floruit: & in aduersitatibus insuperabilis hostis permansit: quia veraciter dicere potuit: Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum: & pondus eius ferre non potui. Fallax ergo est simulatum gratia: vanus decor, opera stultorum. Ecclesia autem quae in timore incolatus sui tempore conuersatur: quoniam ardentis virtutum lampadas venienti ad iudicium suo sponso offert: iure ab eo laudata, ianuam cum eo regni caelestis intrabit. Qualiter autem eam laudet, terminali versu docetur.

d ¶ Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.] Haec sunt enim verba viri illius, de quo dictum est: Vir eius & laudabit eam, id est, Domini & Saluatoris nostri: qui angelis in fine praecipiturus est, ut Ecclesiam post huius vitae certamen, triturationem, afflictionem terrestrium, ad caelestis regni gaudia introducant, ac vitae immortalitatis sibi sociam aggregent: iuxta illud Euangelicum: Triticum autem congregate in horreum meum: Date, inquit, ei de fructu manuum suarum: quia fructum spiritus ferre curauit, charitatem, gaudium, pacem, benignitatem, bonitatem, modestiam, continentiam, fidem, patientiam, pro hoc illi debitam rependite mercedem. Et laudent eam in portis, hoc est, in iudicio, siue in ingressu patrie caelestis: non hominum fauores superuacui, sed opera ipsa quae fecit: examinante, probante, ac remunerante illo, cuius haec donante gratia perfecit.

A quo ut laudari mereamur in futuro, concedat ipse propitius, nos eum dignis in praesenti vita collaudare feruicis.

G

1. Ioh. 2. c

Matth. 7. c

Eccles. 1. b
Ibid. 7. c
Iob 31. c

H

Marc. 3. c

Galat. 5. d

Commentariorum in Prouerbia Salomonis finis.

